

Sygn. akt I C 557/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 kwietnia 2021 r.

Sąd Okręgowy w Płocku Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Radosław Jeznach

Protokolant: Judyta Urbańska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 16 kwietnia 2021 r. w P.

sprawy z powództwa Przedsiębiorstwo Handlowo-Produkcyjne (...) Spółka Akcyjna w P.

przeciwko E. Z.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

1) uznaje za bezskuteczną w stosunku do powoda Przedsiębiorstwo Handlowo-Produkcyjne (...) Spółka Akcyjna w P. zawartą w dniu 21 marca 2019 r. w formie aktu notarialnego przed notariuszem W. K. za nr rep. A – (...) pomiędzy E. Z. a K. Z. umowę sprzedaży :

- nieruchomości położonej w miejscowościach R. i G., składającej się z działek oznaczonych numerami ewidencyjnymi: (...) o łącznej powierzchni 5,54 ha, dla której Sąd Rejonowy w Mławie prowadzi księgę wieczystą nr (...);

- nieruchomości położonej w miejscowościach Ł., K. i G., składającej się z działek oznaczonych numerami ewidencyjnymi: (...), o łącznej powierzchni 19,7974 ha, dla której Sąd Rejonowy w Mławie prowadzi księgę wieczystą nr (...),

– celem zaspokojenia wierzytelności stwierdzonych prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 26 sierpnia 2019 r. w sprawie sygn. akt (...);

2) zasądza od pozwanej E. Z. na rzecz powoda Przedsiębiorstwo Handlowo-Produkcyjne (...) Spółka Akcyjna w P. kwotę 11 914 zł (jedenaście tysięcy dziewięćset czternaście złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu.

sędzia Radosław Jeznach

Sygn. akt I C 557/20

UZASADNIENIE

W pozwie z 11 marca 2020 r. Przedsiębiorstwo Handlowo – Produkcyjne (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w P. wniósł o uznanie za bezskuteczną w stosunku do niego umowy sprzedaży zawartej w dniu 21 marca 2019 r. w formie aktu notarialnego nr A- (...) pomiędzy dłużniczką powoda K. Z. a pozwaną E. Z., na mocy której to umowy dłużniczka przeniosła na pozwaną własność nieruchomości :

- położonej w miejscowościach R. i G., składającej się z działek oznaczonych numerami ewidencyjnymi: (...) o łącznej powierzchni 5,54 ha, dla której Sąd Rejonowy w Mławie prowadzi księgę wieczystą nr (...);

- nieruchomości położonej w miejscowościach Ł., K. i G., składającej się z działek oznaczonych numerami ewidencyjnymi: (...), o łącznej powierzchni 19,7974 ha, dla której Sąd Rejonowy w Mławie prowadzi księgę wieczystą nr (...).

Powód wniósł również o zasądzenie od E. Z. kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. W uzasadnieniu pozwu podniesiono, że wskazana czynność prawna dokonana została w celu pokrzywdzenia powoda jako wierzyciela, któremu przysługuje przeciwko dłużniczce K. Z. wierzytelność w kwocie łącznej 129 924,09 zł wraz z odsetkami za opóźnienie, stwierdzona orzeczeniami sądowymi – nakazem zapłaty sygn. akt (...) oraz wyrokiem sygn. akt (...) Sądu Okręgowego w Łodzi. W wyniku uznania powyższej czynności za bezskuteczną powód miałby możliwość prowadzenia egzekucji z ww. nieruchomości stanowiącej aktualnie własność pozwanej E. Z., która powinna być zobowiązana do znoszenia egzekucji w celu zaspokojenia przysługującej powodowi wierzytelności w kwocie 118 417,80 zł, wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w transakcjach handlowych liczonymi od następujących od kwot :

- 33 974,60 zł od dnia 27 kwietnia 2016 r. do dnia zapłaty
- 20 zł od dnia 05 maja 2016 r. do dnia zapłaty
- 39 036,00 zł od dnia 04 czerwca 2016 r. do dnia zapłaty
- 19 988,96 zł od dnia 28 sierpnia 2016 r. do dnia zapłaty
- 25 398,24 zł od dnia 13 września 2016 r. o dnia zapłaty

oraz w kwocie 871,29 zł z tytułu kosztów poniesionych w związku z windykacją należności i w kwocie 10 635,00 zł z tytułu kosztów procesu. Powód wskazał, że przysługuje mu przeciwko dłużniczce K. Z. wierzytelność w kwocie łącznej 129 924,09 zł wraz z odsetkami, z uwzględnieniem zasądzonych kosztów procesu. Powód podał, że Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Mławie D. S. na wniosek (...) SA w P. wszczął przeciwko dłużniczce K. Z. egzekucję w sprawie sygn. akt (...) w oparciu o w/w orzeczenia Sądu Okręgowego w Łodzi – organ egzekucyjny poinformował wierzyciela, że prowadzi przeciwko dłużniczce egzekucję z należącej do niej nieruchomości posiadającej urządzone księgę wieczystą nr (...) wskazując jednocześnie, że nieruchomość jest niewielka (0,30 ha), zaś w dziale III księgi wieczystej ujawniono 9 ostrzeżeń o wszczętych wcześniej postępowaniach egzekucyjnych. Powód podniósł, że egzekucyjna sprzedaż nieruchomości dłużniczki w sposób oczywisty nie wystarczy na pokrycie wszystkich jej zobowiązań. Jak jednak ustalono, jeszcze niedawno dłużniczka była właścicielką innych nieruchomości – zabezpieczając się przed ich zajęciem w dniu 21 marca 2019 r. dłużniczka w w/w umowie sprzedaży przeniosła na swoją matkę E. Z. własność nieruchomości posiadających urządzone księgi wieczyste o numerach (...); według powoda czynność ta była wykonana z jego pokrzywdzeniem i miała na celu uniemożliwienie dochodzenia roszczeń przez wierzyciela. Powód wskazał na domniemanie dotyczące wiedzy osoby trzeciej o działaniu dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela wynikające z dyspozycji art. 527 § 3 kc. Stanowisko procesowe podtrzymane zostało w piśmie procesowym z dnia 13 listopada 2020 r.

W odpowiedzi na pozew z dnia 02 października 2020 r. E. Z. wniosła o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powoda na jej rzecz kosztów procesu. W uzasadnieniu swojego stanowiska pozwana podniosła, że z treści ksiąg wieczystych prowadzonych dla nieruchomości wskazanych w pozwie wynika, iż są one obciążone hipotekami łącznymi na rzecz Banku Spółdzielczego w S., zabezpieczającymi wierzytelności o wartości kilkukrotnie wyższej, niż wierzytelność powoda. W wyniku zawartej umowy sprzedaży pozwana nie uzyskała korzyści majątkowej w rozumieniu art. 527 kc; zaskarżoną umową sprzedaży dłużniczka zbyła nieruchomości obciążone hipotekami, które z kolei zabezpieczały długi wobec Banku Spółdzielczego w S., przejęte przez pozwaną na mocy czterech umów z tym bankiem, zawartych w dniu 09 października 2019 r. - pozwana zatem zapłaciła dłużniczce cenę transakcyjną z umowy, stosunkowo niewysoką, kupując w istocie nieruchomości zabezpieczające przejęte przez nią długi, które zobowiązała się spłacać. Pozwana podniosła, że zgodnie ze sporządzonym w 2019 r. operatem rzeczoznawcy A. W., wartość łączna tych nieruchomości wynosi 744 903,00 zł, podczas gdy hipoteki obciążają nieruchomości na kwotę 1 465 292 zł, czyli wartość nieruchomości to 52% wartości hipoteki, trudno więc mówić o korzyści majątkowej w tym wypadku, kiedy wysokość przejętego zobowiązania bilansuje się z wartością zakupionej nieruchomości. Zdaniem pozwanej strona powodowa nie sprostała obowiązkowi wykazania swojego pokrzywdzenia w myśl zasady wyrażonej w art. 6 kc, a powód

nie podjął nawet próby wykazania tej podstawowej przesłanki powództwa paulińskiego. Między czynnością prawną dłużnika a pokrzywdzeniem wierzyciela musi istnieć związek przyczynowy, sytuacja majątkowa dłużnika może być następstwem szeregu czynności prawnych przez niego dokonanych. Podstawę do oceny, czy zachodzi pokrzywdzenie wierzyciela jest chwila, w której wierzyciel wystąpił z żądaniem uznania bezskuteczności, a nie chwila dokonania tej czynności. Wierzyciel domagający się uznania bezskuteczności czynności prawnej musi wykazać, że jego wierzytelność nie została zaspokojona i że dokonana przez dłużnika czynność prawna była przyczyną albo jedną z przyczyn, która spowodowała niewypłacalność dłużnika lub niewypłacalność jego w wyższym stopniu. Pozwana podniosła, że powód nie wykazał, aby dłużniczka zobowiązana do zapłaty kwoty 118 000,00 zł była niewypłacalna - w szczególności brak jest w pozwie informacji ani też nie załączono żadnych dokumentów o tym świadczących, że powód wszczął postępowanie egzekucyjne zakończone z powodu niewypłacalności dłużniczki, przy czym samo zawiadomienie o zajęciu wierzytelności skierowane do jednego z kontrahentów dłużniczki i powołanie się w uzasadnieniu pozwu na bliżej niesprecyzowaną opinię komornika w innej sprawie nie pozwala na przyjęcie, że udowodniono niewypłacalność dłużnika. Stanowisko procesowe podtrzymano w piśmie procesowym z dnia 10 lutego 2021 r.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny :

Sąd Okręgowy w Łodzi nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym z dnia 17 kwietnia 2018 r. w sprawie (...) nakazał pozwanej K. Z., aby zapłaciła na rzecz powoda Przedsiębiorstwo Handlowo-Produkcyjne (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w P. kwotę 118 417,80 zł wraz z odsetkami za opóźnienie w transakcjach handlowych liczonymi od kwot :

- 33 974,60 zł od dnia 27 kwietnia 2016 r. do dnia zapłaty;
- 20,00 zł od dnia 05 maja 2016 r. do dnia zapłaty;
- 39036,00 zł od dnia 04 czerwca 2016 r. do dnia zapłaty;
- 19 988,96 zł od dnia 28 sierpnia 2016 r. do dnia zapłaty;
- 25 398,24 zł od dnia 13 września 2016 r. do dnia zapłaty,

oraz kwotę 871,29 zł tytułem rekompensaty za koszty odzyskiwania należności oraz kwotę 5.081,00 zł tytułem kosztów sądowych oraz kwotę 17,00 zł tytułem opłaty skarbowej od pełnomocnictwa w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia nakazu, albo wniosła w tymże terminie zarzuty (nakaz zapłaty k. 5).

W dniu 21 marca 2019 r., w drodze umowy sprzedaży zawartej w formie aktu notarialnego przed notariuszem W. K. za nr rep. (...), K. Z. przeniosła na rzecz swojej matki E. Z. własność nieruchomości gruntowej składającej się z działek oznaczonych numerami ewidencyjnymi : (...) łącznej powierzchni 19,7974 ha, dla której Sąd Rejonowy w Mławie VII Zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych w Ż. prowadzi księgę wieczystą nr (...) oraz własność nieruchomości gruntowej złożonej z działek oznaczonych numerami ewidencyjnymi : (...) o łącznej powierzchni 5,54 ha, dla której Sąd Rejonowy w Mławie IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...) (treść ksiąg wieczystych k. 14-30, umowa k. 75-83).

Sąd Okręgowy w Łodzi wyrokiem z dnia 26 sierpnia 2019 r. w sprawie sygn. akt (...), na skutek zarzutów pozwanej od nakazu zapłaty, utrzymał w mocy w całości powyższy nakaz zapłaty. W dniu 27 stycznia 2020 r. Sąd Okręgowy w Łodzi zaopatrzył wyrok i nakaz zapłaty w klauzulę wykonalności (wyrok k. 6-7).

Przed Komornikiem Sądowym przy Sądzie Rejonowym w Mławie D. S. toczy się postępowanie egzekucyjne sygn. akt (...) z wniosku Przedsiębiorstwa Handlowo-Produkcyjnego (...) SA przeciwko dłużnikowi K. Z., prowadzone na podstawie tytułu wykonawczego w postaci nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 17 kwietnia 2018 r. w sprawie (...) zaopatrzonego w klauzulę wykonalności z dnia 27 stycznia 2020 r. oraz wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 26 sierpnia 2019 r. w sprawie (...), którym utrzymano w mocy w/w nakaz zapłaty. W ramach powyższego postępowania egzekucyjnego prowadzona jest egzekucja z nieruchomości dłużniczki posiadającej urzędzoną księgę wieczystą nr (...), o powierzchni 0,3061 ha i wartości ok. 10 000,00 zł - z nieruchomości tej prowadzone jest również 9 innych postępowań egzekucyjnych przed Komornikiem Sądowym przy Sądzie Rejonowym w Mławie D. S. (pismo komornika k. 8, wydruk z księgi wieczystej k. 9-13, protokół opisu i oszacowania nieruchomości k. 171).

W dniu 09 października 2019 r. E. Z. zawarła Bankiem Spółdzielczym w S. cztery umowy przejęcia długów K. Z.. Na mocy tych umów E. Z. przejęła zadłużenie swojej córki K. Z. :

- w kwocie 19 276,50 zł, wynikające z umowy o kredyt inwestycyjny nr KR-12- (...) na sfinansowanie zakupu działek nr (...), położonych w G. (na dzień 21 marca 2019 r. zadłużenie K. Z. wynosiło 194 400 zł)

- w kwocie 26 800,00 zł, wynikające z umowy o kredyt preferencyjny z dopłatami nr KR-14- (...) przeznaczony na sfinansowanie zakupu użytku rolnego – działki nr (...) w Ł. (na dzień 21 marca 2019 r. zadłużenie K. Z. wynosiło 29 480 zł)

- w kwocie 219 240,00 zł, wynikające z umowy o kredyt nr KR-16- (...) na zakup użytków rolnych – działki nr (...) położonej w miejscowości R., działki nr (...) w Ł., działek (...) w G. (na dzień 21 marca 2019 r. zadłużenie K. Z. wynosiło 219 240 zł)

- w kwocie 157 300,00 zł, wynikające z umowy o kredyt preferencyjny nr KR-15- (...) na sfinansowanie zakupu budynku inwentarskiego – chlewni (na dzień 21 marca 2019 r. zadłużenie K. Z. wynosiło 157 300 zł) (umowy k. 68-74).

(...) zbyte na rzecz E. Z. posiadające księgi wieczyste nr (...) są obciążone hipotekami umownymi zabezpieczającymi wyżej wymienione wierzytelności Banku Spółdzielczego w S. do kwoty łącznej 1 465 293,61 zł – na nieruchomości (...) ustanowiono dodatkową hipotekę w kwocie 143 449,51 zł na rzecz tego samego wierzyciela (wydruki z ksiąg wieczystych k. 14-30).

Powyższy stan faktyczny ustalono w oparciu o wskazane powyżej dokumenty.

Operat szacunkowy złożony przez pozwaną (k. 84-160) ma charakter dokumentu prywatnego; wartość obydwu nieruchomości oszacowano na kwotę 744 903 zł – wartość ta nie może być przyjęta jako rzeczywista wartość szacunkowa nieruchomości dla potrzeb niniejszego postępowania; ustalenie wartości nieruchomości bez wątplenia wymaga wiadomości specjalnych, jednak w sprawie niniejszej strona pozwana wywodząca określone skutki prawne z przedstawionych twierdzeń nie zgłosiła wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego celem ustalenia wartości nieruchomości. Sąd odmówił zatem wiarygodności i mocy dowodowej przedłożonemu przez E. Z. operatowi szacunkowemu dotyczącemu wartości rynkowej prawa własności nieruchomości gruntowej na działkach w miejscowości K., nr (...) położonych w miejscowości Ł., nr 261, 275, 286, 340, 352 położonych w miejscowości G., nr (...) położonej w miejscowości R.. Pozwana nie wnosila w niniejszym postępowaniu o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłych celem ustalenia wartości rynkowej nieruchomości o których mowa powyżej. Przedłożony operat stanowi dokument prywatny, stanowiący jedynie dowód tego, że osoba która go podpisała, złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie. Dokument ten został sporządzony na potrzeby E. Z. wyłącznie w celu przedłożenia w kancelarii notarialnej. Wyrazić należy wątpliwość, aby wartość nieruchomości, które zostały sprzedane pozwanej przez K. Z. wynosiła 744.903,00 zł, biorąc pod uwagę ich znaczną powierzchnię (25,3374 ha + 0,7574 ha = 26,0948 ha) – kwota ta może być oceniana jako zaniżona i nie odzwierciedlająca rzeczywistej aktualnej wartości rynkowej nieruchomości – operat sporządzony został w marcu 2019 r., przy czym powszechnie dostępną jest wiedza o istotnym wzroście cen gruntów w okresie ostatnich dwóch lat.

Sąd pominął zawnioskowany przez E. Z. dowód z przesłuchania stron na okoliczność sytuacji majątkowej dłużnika K. Z. oraz przyczyn zawarcia umowy przenoszącej własność nieruchomości ograniczony w trybie art. 302 kpc do przesłuchania E. Z. oraz dowód z przesłuchania świadka K. Z.. W ocenie Sądu powyższe wnioski dowodowe zmierzały wyłącznie do przedłużenia niniejszego postępowania, o czym świadczy bierna postawa zarówno pozwanej, jak i wnioskowanego świadka. Pomimo zawnioskowania przez E. Z. dowodu z jej przesłuchania, nie stawiała się ona na żaden termin rozprawy. Z uwagi na niestawiennictwo pozwanej rozprawie w dniu 03 lutego 2021 r., Sąd wezwał ją na kolejny termin, jednakże wezwanie to nie zostało przez nią podjęte pomimo tego, że wezwania kierowane były na adres, pod którym dotychczas podejmowała korespondencję. Analogiczna sytuacja miała miejsce w stosunku do świadka K. Z. – po nieusprawiedliwionym niestawiennictwie na rozprawie w dniu 03 lutego 2021 r., Sąd ponownie wezwał ją na kolejny termin rozprawy na adres wskazany przez pozwaną, jednakże wezwania te nie zostały podjęte. Dodatkowo pełnomocnik pozwanej na rozprawie w dniu 16 kwietnia 2021 r. wskazał, że z informacji uzyskanej od pozwanej wynika, że K. Z. przebywa obecnie na terytorium Wielkiej Brytanii. W ocenie Sądu, bierna postawa pozwanej

oraz świadka wynikały z przyjętej taktyki procesowej, mającej na celu przedłużanie niniejszego postępowania z obawy przed niekorzystnym dla nich rozstrzygnięciem.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo jako zasadne zasługiwało na uwzględnienie w całości – o ustaleniu wystąpienia materialnej przesłanki zasadności powództwa przesądziły ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd wskutek przyjętej oceny środków dowodowych przedstawionych przez strony.

Zgodnie z art. 527 kc gdy wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć; czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli wskutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności; jeżeli wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli uzyskała korzyść majątkową osoba będąca w bliskim z nim stosunku, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli; jeżeli wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli korzyść majątkową uzyskał przedsiębiorca pozostający z dłużnikiem w stałych stosunkach gospodarczych, domniemywa się, że było mu wiadome, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Uznanie za bezskuteczną czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli następuje w drodze powództwa lub zarzutu przeciwko osobie trzeciej, która wskutek tej czynności uzyskała korzyść majątkową (art. 531 § 1 kc). Zgodnie z art. 534 kc uznania czynności prawnej dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli za bezskuteczną nie można żądać po upływie lat pięciu od daty tej czynności.

Przesłanką skuteczności zaskarżenia czynności dłużnika jest to, by spowodowała ona pokrzywdzenie wierzyciela - pokrzywdzenie wierzyciela polega na tym, że jego wierzytelność nie może być zrealizowana i zrealizowanie jej w przyszłości jest również wątpliwe; pokrzywdzenie wierzyciela nie jest tożsame z jego szkodą w rozumieniu art. 361 § 2 kc – szkoda bowiem nie jest przesłanką skargi pauliańskiej. Pokrzywdzenie wierzyciela jest następstwem niewypłacalności dłużnika, a zatem dla wykazania pokrzywdzenia wystarczające jest wykazanie niewypłacalności dłużnika, czyli braku możliwości wywiązania się przez dłużnika z zobowiązań finansowych. Pokrzywdzenie wierzyciela wskutek działań dłużnika w sprawie niniejszej wydaje się oczywiste – prowadzone przeciwko dłużniczce K. Z. postępowanie egzekucyjne pozostaje bezskuteczne; organ egzekucyjny ustalił, że jedynym składnikiem majątkowym jest nieruchomości o wartości 10 000 zł, do której egzekucję skierowało dziewięciu wierzycieli; z prawdopodobieństwem graniczącym z pewnością zakładać należy, iż licytacyjna sprzedaż nieruchomości dłużniczki nie pozwoli na zaspokojenie należności wierzycieli (w tym powoda, którego wierzytelność stwierdzona tytułem wykonawczym opiewa na kwotę rzędu 120 000 zł) niezależnie od tego, czy legitymują się zabezpieczeniem hipotecznym, czy nie. Przedstawione okoliczności bezspornie wskazują, na wystąpienie przesłanki niewypłacalności dłużniczki. Skoro dłużniczka w zasadzie nie ma żadnego majątku (pозwana w sprawie niniejszej również takiego majątku dłużniczki nie wskazuje), to fakt wyzbycia się jego składników w sposób oczywisty wiąże się z pokrzywdzeniem wierzyciela. W kontekście sformułowanych przez stronę pozwaną zarzutów wskazać należy, że niewypłacalność może być skutkiem zarówno dokonania przez dłużnika czynności nieodpłatnej, jak i czynności odpłatnej – przy czym czynność odpłatna może powodować niewypłacalność dłużnika na przykład wówczas, gdy otrzymany przez dłużnika ekwiwalent jest nieosiągalny dla wierzyciela (np. pieniądze, które dłużnik ukrył) (por. komentarz do art. 527 kc w Kodeks cywilny. Komentarz red. prof. dr hab. Edward Gniewek, prof. dr hab. Piotr Machnikowski, wyd. BECK 2016). W orzecznictwie przyjmuje się zasadę, iż nie można skutecznie zaskarżyć czynności odpłatnej, jeżeli uzyskany ekwiwalent został przez dłużnika wykorzystany do zaspokojenia wierzycieli (tak wyr. SN: z 7.12.1999 r., I CKN 287/98, L.; z 5.3.2008 r., V CSK 471/07, L.; z 9.4.2010 r., III CSK 273/09, L.; z 6.10.2011 r., V CSK 493/10, L.) – zakłada się, że dłużnik ma, co do zasady, swobodę wyboru tego z kilku wierzycieli, którego chce zaspokoić i dokonanie tego wyboru nie uzasadnia zarzutu pokrzywdzenia wierzycieli. W sprawie niniejszej dłużniczka istotnie zaspokajała częściowo wierzyciela hipotecznego, prawdopodobnie nie tylko ze środków uzyskanych z czynności fraudacyjnej (z której dłużniczka uzyskała ostatecznie kwotę 100 000 zł); okoliczność ta nie ma istotnego znaczenia albowiem jak wskazano

wyżej, istnieje realna szansa na zaspokojenie należności powoda po skierowaniu egzekucji do nieruchomości, które wyszły z majątku dłużniczki. Związek przyczynowy pomiędzy czynnością dłużnika a jego niewypłacalnością nie musi być związkiem adekwatnym (por. art. 361 § 1 kc; tak wyr. SN z 22.10.2004 r., II CK 128/04, Biul. SN 2005, Nr 2, s. 16).

Przesłankami podmiotowymi skargi pauliańskiej są istniejąca w chwili podejmowania czynności świadomość dłużnika pokrzywdzenia wierzyciela oraz naganna postawa osoby trzeciej otrzymującej korzyść majątkową. Reguła z art. 527 § 1 kc wymaga, by dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, czyli zdawał sobie sprawę z tego, że jego czynność prawna może spowodować niemożliwość uzyskania zaspokojenia przez jego wierzycieli - nie chodzi tu zatem o zamiar pokrzywdzenia, a tylko o świadomość możliwości jego wystąpienia. Świadomość ta nie musi odnosić się do żadnego konkretnego wierzyciela (zob. wyr. SN z 29.5.2015 r., V CSK 454/14, L.). Konieczność udowodnienia świadomości pokrzywdzenia spoczywa na wierzycielu – wobec naturalnych ograniczeń w możliwości dowodzenia stanu świadomości danej osoby w praktyce ustala się ten fakt za pomocą domniemania faktycznego, opartego na dwóch innych faktach : że dłużnik wiedział o istnieniu wierzycieli oraz że znał skutek dokonywanej czynności dla jego majątku (usunięcie lub nieuzyskanie określonych składników majątku), przy czym ten ostatni fakt przeważnie też ustala się przez domniemanie faktyczne, którego podstawą jest ogólna dojrzałość, sprawność umysłowa i doświadczenie życiowe dłużnika (por. komentarz do art. 527 w w/w publikacji). Nie może budzić wątpliwości, że dokonując czynności fraudacyjnej dłużniczka miała świadomość istnienia zobowiązania pieniężnego na rzecz powoda – umowa sprzedaży została zawarta bowiem w okresie pomiędzy wydaniem nakazu zapłaty na rzecz powoda (precyzyjnie mówiąc już po wniesieniu zarzutów) a wydaniem wyroku wskutek rozpoznania zarzutów wniesionych przez K. Z.. Trudno mówić o bardziej oczywistej sytuacji posiadania wiedzy o istnieniu wierzycieli – dla racjonalnie oceniającego tę sytuację człowieka oczywistym musi być, że zbywając nieruchomości stanowiące jedyny istotny składnik majątkowy, dłużniczka działała w świadomości tego, że wyzbywając się majątku czyni to z realnym pokrzywdzeniem praw wierzyciela w związku z bardzo dużym prawdopodobieństwem wszczęcia postępowania egzekucyjnego.

Na niekorzyść pozwanej działa domniemanie wynikające z dyspozycji art. 527 § 3 kc; sam fakt bliskiego (pierwszego stopnia) pokrewieństwa pomiędzy dłużnikiem a osobą uzyskującą przysporzenie wskutek czynności fraudacyjnej stwarza domniemanie, że pozwana posiadała wiedzę o przesłankach niezbędnych do uwzględnienia roszczenia pauliańskiego; zgodnie z ogólnymi regułami procesowymi związanymi z postępowaniem dowodowym, w szczególności art. 231 kpc (por. wyrok SA w Białymstoku z 14 lipca 2016 r., ACa 168/16, (...)), Sąd może uznać za ustalone fakty mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, jeżeli wniosek taki można wyprowadzić z innych ustalonych faktów (domniemanie faktyczne). W sprawie niniejszej nie może budzić najmniejszych wątpliwości, iż oceniając fakty zgodnie z zasadami logicznego rozumowania i doświadczenia życiowego uprawniona jest konkluzja, że E. Z. wiedziała o okolicznościach uzasadniających uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną – to jest wiedziała o działaniu dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli; więź między pozwaną a dłużniczką nie wynika jedynie z pokrewieństwa, ale także więzi faktycznych determinowanych wspólnym miejscem zamieszkania.

Reasumując tę część rozważań wskazać należy, iż czynnością prawną, ocenianą przez pryzmat pokrzywdzenia wierzyciela oraz uzyskania korzyści majątkowej przez kontrahenta dłużnika jest czynność pomiędzy dłużnikiem a osobą trzecią - dla skuteczności powództwa pauliańskiego koniecznym jest wykazanie, że dłużnik dokonując tej czynności działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć. W toku postępowania rozpoznawczego wykazano że K. Z. jest dłużnikiem powoda, oraz że w wyniku dokonania przez nią czynności w postaci zbycia dwóch nieruchomości, stała się ona niewypłacalna. Z faktu, że E. Z., jako matka jest osobą bliską dłużnika płynie również domniemanie posiadania przez nią świadomości działania dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli (art. 527 § 3 kc) – domniemanie to nie zostało obalone przez stronę pozwaną.

Odnosząc się do argumentów dotyczących braku uzyskania korzyści majątkowej przez pozwaną spółkę należy stwierdzić, że są one chybione. Osoba trzecia uzyskuje bowiem „korzyść majątkową” w rozumieniu art. 527 kc także wtedy, gdy płaci za rzecz nabytą od dłużnika cenę odpowiadającą wartości rynkowej tej rzeczy - korzyścią majątkową jest bowiem nabycie prawa majątkowego przedstawiającego pewną wartość, przy czym drugorzędne znaczenie ma

cena nabycia; pozbawione zatem znaczenia są zarzuty dotyczące tego, że zapłata przez nabywcę ceny odpowiadającej rynkowej wartości nieruchomości (z uwzględnieniem przejęcia długów oraz zabezpieczeń hipotecznych) stanowi o tym, że osoba ta nie uzyskała korzyści majątkowej.

Strona pozwana podnosiła nadto, iż z uwagi na istniejące zabezpieczenia rzeczowe w postaci hipotek nie mogło dojść wskutek sprzedaży nieruchomości do faktycznego pokrzywdzenia interesów majątkowych powoda. Istotnie, ustalenie, że niezależnie od sprzedaży nieruchomości i tak istniejące zabezpieczenia uniemożliwiłyby zaspokojenie roszczeń powoda w ramach postępowania egzekucyjnego z uwagi na określone pierwszeństwo w zaspokojeniu, mogłoby prowadzić do wniosku, iż wskutek czynności fraudacyjnej nie doszło do pokrzywdzenia praw wierzyciela nielegitymującego się zabezpieczeniem rzeczowym, co skutkowało musiałoby oddaleniem skargi pauliańskiej (por. np. uzasadnienie wyroku SN z 13 października 2006 r., III CSK 58/06, OSNC 2007/9/138). Zważyć však należy, iż okoliczności te wymagałyby udowodnienia, przy czym ciężar dowodu spoczywa co do tego na stronie pozwanej; tymczasem w sprawie niniejszej pozwany nie wykazał inicjatywy dowodowej w niezbędnym zakresie, tj. ustalenia wartości nieruchomości (operat szacunkowy złożony do akt sprawy ma jedynie moc dowodową dokumentu prywatnego) – wysokość zabezpieczenia hipotecznego to wprawdzie ponad 1 400 000 zł, jednak faktyczna wysokość zobowiązania w stosunku do wierzyciela hipotecznego nie przekracza kwoty 450 000 zł (co wynika już tylko z przedstawionych umów przejęcia długów). Z przedstawionych przez pozwaną dokumentów i zestawień wynika, że zobowiązania wobec wierzyciela hipotecznego były przynajmniej częściowo regulowane, a ich wysokość jest niemal dwukrotnie niższa od wartości nieruchomości wynikającej z przedstawionego operatu szacunkowego; pozwana nie wykazała, aby zobowiązania wobec wierzyciela hipotecznego były wymagalne i aby wierzyciel ten miał zamiar uzyskiwać tytuł egzekucyjny i wszczynać egzekucję po nadaniu mu klauzuli wykonalności. Stwierdzić należy, że zachodzi bardzo wysokie prawdopodobieństwo, iż w sytuacji wszczęcia egzekucji z nieruchomości i zabezpieczenia uzyskanych ze sprzedaży licytacyjnej środków na zaspokojenie wierzyciela hipotecznego, do podziału pozostałyby nadal środki przypadające wierzycielom z niższym kategori, w tym powodowi – wynika to jak wskazano wyżej już tylko z porównania wysokości zobowiązań na rzecz wierzyciela hipotecznego oraz wartości szacunkowej nieruchomości wskazanej przez pozwaną. Niezależnie zatem od sygnalizowanych wątpliwości w zakresie faktycznej wartości nieruchomości, nawet przy uwzględnieniu zasad sprzedaży licytacyjnej i kosztów postępowania, istnieje możliwość choćby częściowego zaspokojenia roszczeń powoda w sytuacji zmuszenia pozwanej do znoszenia egzekucji z nabytych nieruchomości – w każdym razie pozwana nie wykazała w sposób przekonywujący, aby taka egzekucja w sposób oczywisty nie rokowała na przynajmniej częściowe zaspokojenie należności powoda stwierdzonych tytułem wykonawczym. Należy na koniec podkreślić, że wszystkie okoliczności składające się na ocenę przesłanki pokrzywdzenia wierzyciela powinny być badane według stanu z chwili wystąpienia wierzyciela ze skargą paulińską (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lipca 2003 r. II CKN 299/01, LEX nr 121702).

Dla porządku jedynie zauważyć należy, iż powód dochował terminu przewidzianego w art. 534 kc, albowiem pozew wniesiono w dniu 11 marca 2020 r.

Zgodnie z art. 533 kc osoba trzecia, która uzyskała korzyść majątkową wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli, może zwolnić się od zadośćuczynienia roszczeniu wierzyciela żądającego uznania czynności za bezskuteczną, jeżeli zaspokoi tego wierzyciela albo wskaże mu wystarczające do jego zaspokojenia mienie dłużnika. Z przywołanego przepisu wprost wynika, że to na osobie, która uzyskała korzyść majątkową wskutek czynności fraudacyjnej ciąży obowiązek wykazania istnienia wystarczającego mienia do zaspokojenia wierzyciela, celem zwolnienia się od zadośćuczynienia roszczeniu wierzyciela w procesie pauliańskim. Wobec powyższego twierdzenia pozwanej, że to wierzyciel musi wykazać, iż jego wierzytelność nie została zaspokojona oraz że to powód powinien wykazać, że dłużnik jest niewypłacalny są bezzasadne.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 kpc i obciążył nimi w całości E. Z. zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu; na koszty te składała się opłata od pozwu w kwocie 6 497,00 zł, wynagrodzenie pełnomocnika według stawki minimalnej w kwocie 5 400,00 zł oraz opłata skarbową od pełnomocnictwa w kwocie 17,00 zł.

sędzia Radosław Jeznach

(...)